

Verslag van de uitgevoerde activiteiten in 2012

Korenmolen De Onderneming te Witmarsum

Aan aannemer Agricola Bouw '75 is in 2011 opdracht verstrekt voor het vervangen van de fokken en de remkleppen met bijbehorende werkzaamheden. Dit werk is in 2012 uitgevoerd.

Tijdens de werkzaamheden bleek dat er in het riet van de kap een gat zat. Herstel hiervan is meteen meegenomen toen er een hoogwerker aanwezig was.

De molen doet al meer dan 40 jaar dienst als opleidingscentrum voor molenaars. Inmiddels zijn 46 molenaars opgeleid. Iedere zaterdag zijn er aankomende molenaars in de leer, waarbij tevens wordt geleerd om kleine onderhoudsklusjes uit te voeren. In 2012 is ten behoeve van de opleidingsfunctie een televisie aangeschaft die is geplaatst in de aanbouw.

De molen is iedere zaterdagmiddag open voor publiek. Op andere tijdstippen is de molen toegankelijk op afspraak. Gemiddeld wordt per week 200 kg. meel geproduceerd voor bakkerij Elsinga uit Harlingen die al 35 jaar afnemer is.

Amerikaanse windmotor Jousterp te Tjerkwerd

Deze molen is de enige Amerikaanse windmotor van het type Energie in Nederland. De molen is van Duitse makelij met een roos van 12 meter.

In 2011 is opdracht gegeven voor schilderwerk aan deze molen. Door de slechte weersomstandigheden is dit werk uitgesteld en uitgevoerd in april 2012.

In 2010 bleek dat de molen restauratie nodig had en is een restauratieplan gemaakt door Mannen van Staal uit Winsum (inmiddels Leeuwarden). In het PIP-plan 2007-2012 was niet genoeg financiële ruimte beschikbaar om deze restauratie uit te voeren. Daarom is er voor gekozen een deel van de restauratie op te nemen in het PIP-plan

2013-2018. Dit is gehonoreerd door de Rijksdienst en op 25 oktober 2012 is opdracht verleend aan Mannen van Staal.

Op 21 november 2012 is door opdrachtnemer gestart met de demontage van de molen. Omdat de molen alleen via recht van pad bereikbaar is over het land van de buurman, is deze nauw betrokken bij de bereikbaarheid. Er is een platenbaan gelegd waarover de kraan en de vrachtauto de molen konden bereiken zonder het weiland te beschadigen.

Naar verwachting kan de molen in april 2013 weer malen. De molen wordt ingezet voor het Wetterskip wanneer bij hevige regenval het gemaal, dat naast de molen is gebouwd, het water niet snel genoeg kan wegpompen.

Amerikaanse windmotor te Hartwerd

In 2011 is opdracht gegeven voor het uitvoeren van schilderwerk aan de staart van deze molen. Als gevolg van de slechte weersomstandigheden is de schilder hier niet meer aan toe gekomen in 2011 en is dit werk uitgevoerd in april 2012.

Er zijn daarbij diverse onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd, waardoor de molen nu weer optimaal functioneert. De kosten zijn gedeclareerd voor rijkssubsidie.

Voormalige Broerekerk te Bolsward

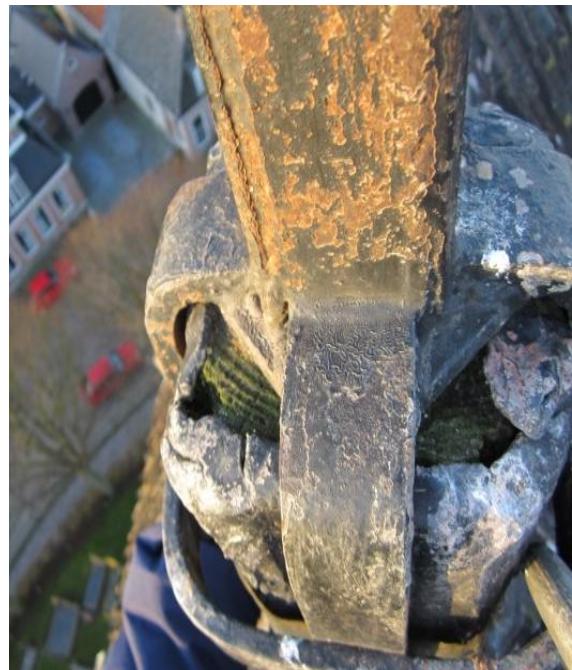
De dakgoten van de voormalige Broerekerk bleken op diverse plaatsen lekkage te vertonen. Hierover is het nodige overleg gevoerd met de aannemer die deze goten in 2006 heeft aangebracht. De lekkage valt onder de garantie van tien jaar. De aannemer heeft in 2012 de dakgoten laten repareren. Helaas bleken de reparaties niet afdoende te zijn geweest en is er nog steeds lekkage. Hierover vindt nog steeds overleg plaats met de aannemer. Het streven is er op gericht om de lekkages in 2013 afdoende aan te pakken.

Sinds het aanbrengen van het glazen dak op de voormalige Broerekerk zijn er glasplaten gescheurd. Ca. 25 stuks zijn in maart 2012 vervangen. Alle omwonenden zijn in een vroegtijdig stadium schriftelijk op de hoogte gebracht van de voorgenomen werkzaamheden. De uitvoering is breed uitgemeten in kranten en op televisie.

In de loop van het verslagjaar bleken er al weer 9 van de oude glasplaten te zijn gescheurd. In 2013 zullen deze glasplaten opnieuw als garantie worden vervangen. Gebleken is dat de glasplaten die in 2006 zijn aangebracht van een verkeerde fabricage zijn. Tussen 2006 en 2012 zijn in Duitsland heel veel proeven gedaan met het aangeboden veiligheidsglas. Het nieuw geplaatste glas zou niet weer kapot mogen gaan.

Kerktoren Pingjum

Tijdens de inspectie van de toren door Monumentenwacht in 2011 bleek dat de nok van de toren lekkage vertoonde. Monumentenwacht heeft deze lekkage toen zo goed mogelijk verholpen. In 2012 is er rijkssubsidie beschikbaar gekomen en dus kan er in 2013 groot onderhoud aan de toren worden gedaan en kan de lekkage structureel worden verholpen.

Kerktoren Parrega

Er zijn door Bouwbedrijf de Jong uit Workum diverse herstelwerkzaamheden uitgevoerd aan de binnenzijde van de toren. Bovendien zijn er werkzaamheden uitgevoerd in het kader van noodzakelijke Arbo-voorzieningen. Alle onderdelen in de toren zijn nu goed bereikbaar voor inspectie en ook voor het uitsteken van de vlag. Tevens is een houtwormbestrijding uitgevoerd. Er is ook nog onderhoud nodig aan het metselwerk, zowel binnen als buiten. Dit zal in 2013 worden aangepakt.

In de toren lagen behoorlijk wat takken. De vogelwering is nu zo gemaakt dat vogels niet meer voor de galmborden kunnen nestelen. Daardoor blijft de toren nu vrijwel schoon, hoewel er altijd wel troep naar binnen waait door de open luidgaten.

Kerktoren Ferwoude

Deze geveltoren dient te worden gerestaureerd. Helaas is de subsidieaanvraag in 2012 door het rijk afgewezen, omdat er meer aanvragen waren ingediend dan gehonoreerd konden worden.

Ook is er een subsidieverzoek ingediend bij de provincie. Dit verzoek is afgewezen omdat de subsidiabele kosten waren berekend op een bedrag dat lager is dan € 70.000 en de provincie in 2012 bij elke aanvraag dit bedrag op de kosten in mindering bracht. Bij kleine monumenten blijft er dan al snel geen subsidiabel bedrag meer over. In 2013 zal opnieuw geprobeerd worden rijks- en/of provinciale subsidie te verkrijgen.

Kerktoren Gaast

Ook deze geveltoren dient te worden gerestaureerd. Helaas is ook deze subsidieaanvraag door het rijk in 2012 opnieuw afgewezen omdat er meer aanvragen bij het rijk waren ingediend dan gehonoreerd konden worden.

Ook is een subsidieverzoek ingediend bij de provincie wat eveneens is afgewezen omdat de vraag de beschikbare subsidie overtrof. In 2013 zal opnieuw geprobeerd worden rijks- en/of provinciale subsidie te verkrijgen.

Kerktoren Hindeloopen

In december 2012 zijn in de toren meerdere verrotte balken/balkkoppen vervangen. Omdat de toren erg schuin is gezakt, loopt er water door de westgevel de toren in waardoor deze altijd heel erg nat is. Daardoor zit een deel van het houtwerk in een zeer ongunstig klimaat. Er bleken ook meer balken verrot te zijn dan in eerste instantie kon worden gezien. Het werk kon daarom eerst in januari 2013 worden afgerond.

In 2013 zal in overleg met de rijksdienst monumentenzorg getracht worden een oplossing te vinden voor het vochtprobleem. Ook moet in 2013 het nodige schilderwerk worden uitgevoerd.

Kerktoren Workum

De toren is in 2001 gerestaureerd. Al snel daarna viel het voegwerk er al weer op veel plaatsen uit. In 2011 is een subsidiebeschikking van het rijk ontvangen en mocht er met ingang van 2012 onderhoudswerk worden uitgevoerd. Om er zeker van te zijn dat niet weer hetzelfde probleem met het voegwerk gaat optreden, is in opdracht van onze stichting in 2011 onderzoek uitgevoerd naar de oorzaak van het slechte voegwerk. Uitdroging tijdens en vlak na het aanbrengen bleek de oorzaak en niet de in de steen aanwezige zouten, zoals de verwachting was. Eind april 2012 is de toren in de steigers gezet.

Er is heel veel slecht voegwerk weggehaald en ook ontbrak er veel voegwerk. Voor en tijdens de voegwerkzaamheden zijn de gevels steeds nat gehouden om uitdroging van het nieuwe voegwerk te voorkomen. Toen de toren in de steigers stond, was het ook goed mogelijk om bij het bovenste deel van de toren te komen. Daar bleek het luidwiel en de ketting van het luidklokje totaal verroest te zijn. De firma Eijsbouts heeft in december 2012 het luidwiel en de ketting geheel vervangen. De ketting is van roestvast staal gemaakt.

Door de geplaatste steigers was het ook een goed moment om alle schilderwerk op hoogte meteen uit te laten voeren. Het hekwerk op de rand van de toren was gedeeltelijk al kaal geworden. Dit ziet er na de restauratie weer prachtig uit. Ook de wijzerplaten zijn geschilderd en is de wijzerplaatverlichting hersteld. Het ijzerwerk van de luidklokken en aandrijving dat zeer roestig was, is ontroest en in de zwarte verf gezet.

Kerktoren Warns

Het lag in de bedoeling om het nodige groot onderhoud aan deze toren uit te laten voeren zoals in het door het rijk goedgekeurde onderhoudsplan staat vermeld. Tijdens het overleg met de aannemer ter plaatse bleek echter dat er veel meer aan de hand was dan in het onderhoudsplan was aangegeven.

In 2012 zijn in de toren de nodige herstelwerkzaamheden aan de houtconstructies uitgevoerd. Eigenlijk had de toren in de steigers gezet moeten worden omdat ook de leibedekking en de dakgoot hersteld dienen te worden. In de ramingen was hiervoor echter geen bedrag opgenomen. Met de Monumentenwacht is daarom de afspraak gemaakt dat zij in de komende jaren kritisch kijken naar de waterdichtheid en zo nodig tijdelijke reparaties gaan uitvoeren.

In de toren lagen heel veel takken. De vogelwering was erg slecht. Dit is in 2012 zo gemaakt dat de vogels niet meer in de toren kunnen komen en deze daardoor nu schoner blijft. Er waait echter altijd wel wat troep naar binnen door de open luidgaten. Alle ijzerwerk in de toren was erg roestig, evenals de luidbalk van de klok. Het ijzerwerk is allemaal ontroest, schoongemaakt en van een laag zwarte verf voorzien.

Kerktoren Molkwerum

Aan deze toren is in 2012, evenals in 2011, geen onderhoudswerk uitgevoerd.

Er is met de aannemer wel onderzoek gedaan naar het benodigde herstel van het voegwerk. Het bleek hierbij dat dit veel duurder uit valt dan in het PIP-plan is opgenomen. Daarom is besloten in 2012 niets meer te doen en de financiële middelen door te schuiven naar 2013, zodat in dat jaar de werkzaamheden in uitvoering kunnen worden genomen.

Kerktoren Koudum

Op 29 mei 2012 is een aanbesteding gehouden ten behoeve van de geplande restauratie.

Het verschil tussen de drie inschrijvers was tamelijk groot maar alle inschrijvers bleven royaal onder de begroting die de architect had gemaakt in het voor onze stichting geschreven PIP-plan. De opdracht is op 31 mei 2012 gegeven aan Bouwbedrijf de Jong uit Workum, die met de werkzaamheden direct na de bouwvak is gestart.

Het grootste probleem bij deze toren was het vele ijzerwerk in de muren en in de houtconstructies. Zelden zit er in een toren zoveel

ijzerwerk als in deze toren. Veel van dit ijzerwerk moest worden verwijderd, ontroest en behandeld. Het meeste ijzerwerk is tijdelijk naar de smid afgevoerd. Alle ijzerwerk is voorzien van een zinklaag en vervolgens van zwarte verf.

Tijdens de werkzaamheden bleek dat de wijzerplaatverlichting van erg slechte kwaliteit was. Ook de aandrijving van de wijzers bleek erg slecht te zijn. Uiteindelijk is een meerwerk opdracht verstrekt voor een nieuwe wijzerplaatverlichting en herstel aandrijving wijzers. Bovendien bleek dat er meer balkkoppen, die in de muur zaten, verrot waren. Ook deze zijn hersteld.

Tijdens de restauratie is de toren voorzien van bliksembeveiliging door firma Hankel uit Wommels. Met deze firma heeft onze stichting voor diverse monumenten een onderhoudscontract afgesloten. Alle schilderwerk is uitgevoerd door Schildersbedrijf Tijtsma uit Workum. Dit bedrijf heeft vanwege de slechte weersomstandigheden het schilderwerk niet tijdig kunnen afronden. Mede een oorzaak was dat op sommige plekken de steiger in de weg stond en deze eerst verwijderd moest worden. De haan en de bol bovenop de toren waren nagenoeg kaal en zijn voorzien van nieuw bladgoud. Ditzelfde geldt voor de wijzers.

Dit alles met een resultaat dat gezien mag worden!

Klokkenstoel Skarl

De klokkenstoel is in het verslagjaar geschilderd door Schildersbedrijf Tijtsma uit Workum.

Financiële verantwoording 2012

Resultaat

Overzicht resultaat van de stichting gebaseerd op de staat van baten en lasten 2012.

Omschrijving	Realisatie
Baten	
Algemene baten	102.712
Verhuur objecten	3.901
Instandhouding	357.402
Financiering	1.768
Totale baten	465.783
Lasten	
Algemene lasten	52.028
Bestuurslasten	1.167
Instandhouding	440.378
Financiering	148
Onvoorzien	
Totale lasten	493.721
Resultaat	-27.938

Financiële positie

De financiële positie van de stichting per 31 december 2012 gebaseerd op de gegevens uit de balans.

Omschrijving	31-12-2012
Eigen vermogen stichting (reserve)	223.036
Saldo exploitatie	-27.938
Totaal eigen vermogen	195.098
Liquide middelen	6.371
Bij: Vorderingen	26.658
Af: Kortlopende schulden	114.209
Werkkapitaal	-81.180
Belegde middelen:	
- Rabo Bedrijfs Telerekening	173.449
- Gemeente Súdwest-Fryslân	102.830
Totaal belegde middelen	276.279
Per saldo op korte termijn beschikbaar	195.099